

AZ ÚTTÖRŐSZERVEZET HATÁSA A MAGYAR PEDAGÓGIA FEJLŐDÉSÉRE

DR. KIRÁLY GYULA

(Közlésre érkezett: 1970. január 23.)*

Ahogy a kérdés felvetődik

A társadalom fejlődésében nem korosztályok, hanem társadalmi osztályok tevékenysége, küzdelme a fő mozgatóerő.

Témánkban a gyermekszervezetet nem mint korosztályt tekintjük. Ilyen felfogásban ugyanis valóban kissé furcsa lenne hatóerőként szemlélni. Helyette inkább mint *társadalmi szervezetet*, méghozzá a magyarországi társadalmi fejlődés legfontosabb irányító és vezető erejének, a kommunista pártnak egyik szervezetét vesszük. Így már politikai tényezőként, a pedagógiára ható társadalmi erőként értelmezhetjük. Felfogásunk értelmében, meg történelmi ismereteink nyomán elfogadjuk a kommunista gyermekszervezetet olyan tekintélyes társadalmi erőnek, amely valóban hatást tud gyakorolni a vele szoros kapcsolatban álló tudományra. Ilyen tekintetben a téma megközelítése, illetve a probléma felvetése indokolt.

A neveléstudomány oldaláról vizsgálva ugyancsak jogos a felvetés. A szocialista pedagógia a nevelést *bipoláris folyamatnak* fogja fel. Mindkét pólus erős aktivitására számítunk, hatásaik kölcsönös, dialektikus kapcsolatban vannak egymással. A folyamat nem egyes tanulók—nevelők páros munkáját jelenti, hanem a nevelés tömegesen, nagyüzemi módon történik. A bipolaritást két szervezet összefüggésében is kell értelmeznünk. Konkrétan: az egyik oldalon a nevelőközösségek és az iskolarendszer — másik oldalon a gyermekközösségek és azok rendszere (ifjúsági szervezet) él és dolgozik egymás mellett.

A pedagógia oldaláról röviden megközelítve szintén igazoltnak látszik a kérdésfeltevés.

A téma felvetése semmiképpen sem jogi, valamiféle „elsőségi” kérdés, hanem mélyen pedagógiai probléma. Tisztázása szemléletformáláshoz szükséges. Egyrészt, mert a neveléstudomány bár nem kevés oldalról foglalkozik az úttörőmozgalom jó néhány kérdésével, de megmarad egyes pedagógiai jelenségek elemzésénél. A törekvések ellenére sem

* Közlésre javasolta: dr. Zombor Zoltán tanszékvezető

sikerült még egyértelműen úgy kialakítani a nevelés rendszerét, hogy abba szervesen beilleszkedjék a mozgalom nevelő munkája. Az V. nevelésügyi kongresszusra való felkészülés mutat most ilyen irányú tendenciát.

Az iskola és a mozgalom viszonyának tisztázásából, illetve a mozgalom iskolai nevelésre gyakorolt hatásának kimutatásából gyakorlati nevelői magatartásmódok, eljárások származnak. Sajnos, nem lehet nem észrevennünk, hogy a mozgalmat nem kevés iskolában még ma is valami szükségtelen többletnek, mellőzhető játékelemnek tekintik. S ebből nemcsak az úttörőmunka elhanyagolása származik, hanem az iskolai oktató-nevelő munka eszköztárának szegényesítése, onnan a hasznos mozgalmi módszerek kiiktatása történik. Erre jellemző olykor az önkormányzatok gyenge működtetése, a szakköri munka elhanyagolása, illetve a tanulás segítésének csak a korrepetálásokra való leszűkítése stb.

Azt kell világosan látnunk, hogy az ifjúsági mozgalom nélkül nincs sem szocialista neveléstudomány, sem szocialista nevelési gyakorlat. Ezt a gondolatot ezúttal markáns áttekintéssel, a magyar szocialista pedagógiára gyakorolt hatásának kimutatásával igyekszünk szemléltetni.

Az iskola és a mozgalom együtt-fejlődésének sajátos története van, ami külön kimunkálendő lenne. Bizonyos hullámvázis tapasztalható: közeledés, szinte „összeolvadás”, majd — különösen az ellenforradalom után — ismét merev „szétválasztás”, s az utóbbi években az egészséges összhang tendenciája. A párt és a kormány hivatalosan a következőképpen fogalmaz: „A tantestületeknek az iskolai nevelőmunka továbbfejlesztésében első számú segítőtársa, szövetségese az ifjúság körében a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség és a Magyar Úttörők Szövetsége” (Irányelvek oktatási rendszerünk továbbfejlesztésére, Pedagógiai Szemle, 1960 (10. 841 o.). Ezt a gondolatot a korábbi párt- és KISZ-határozatok is nyilvánítják.

Áttekintésünk középpontjában csak az úttörőszervezet áll, nem térünk ki a magasabb ifjúsági korosztályok szervezeteinek (MINSZ, DISZ, KISZ) elemzésére.

Továbbá nem történetírás a feladat, hanem néhány összefüggés, tényező megvillantásával „metszetet készíteni” annak érzékeltetésére, hogy a magyar úttörőszervezet a 25 év alatt nemcsak komoly nevelési erőként élt és dolgozott hazánkban, hanem erőteljesen hozzájárult a magyar neveléstudomány fejlődéséhez.

Pillantás a téma irodalmába

Az általános neveléstudomány meglehetősen késve reagált hatékonyan a mozgalom munkájára, illetve az iskolai neveléssel való összefüggésére. Érdemben a hivatalos rendelkezések és a mozgalom vezetőképző irodalma művelik a mozgalom pedagógiáját.

Sokáig és nagymértékben „szakszerűen” a szovjet pionírmozgalom irodalmát használhattuk (Makarenko, Krupszkaja; kézikönyvek). Ha-

sonlít a jelenség az általános pedagógiához — a szovjet pedagógia felhasználását illetően. Azzal a különbséggel, hogy a mozgalmon belül nem jelentkezett ellenállás, ferdítés, vagy elhallgatás a szovjet irodalomról. Nem jelentkezett az ironikusan elnevezett „szovjetológia” meglehetősen visszahúzó jelensége, ami talán azzal is magyarázható, hogy a hazai neveléstudománytól eltérően a pionírtémának nem voltak a polgári pedagógiából nekünk maradt szakemberei.

A szovjet pedagógia magyarországi útjának történetét dr. Székely Endréné: A szovjet pedagógia tudományos eredményeinek alkotó felhasználása a magyar pedagógiai tudományban (PSz, 55/7—8), valamint dr. Szarka József: A szovjet pedagógiáról (PSz, 58/301) című tanulmányaikban elemzik meggyőző erővel.

A mozgalom egyértelműen a kommunista párt irányítása alatt élt, művelte elméletét. S a pártirányítás szigorú biztosítékot jelentett az elhajlások megelőzésére, illetve megakadályozására.

A legjelentősebb a mozgalmat az általános pedagógiába bekapcsolni törekvés folyamatában Ágoston György: Községi nevelés és úttörőmozgalom című könyve (Tankönyvkiadó, Bp., 1952). A vele foglalkozó kritika — bár felhívja a figyelmet fogyatékoságaira — egészében igen pozitív hatásának értékeli. (Dr. Székely Endréné: Ágoston György: Községi nevelés és úttörőmozgalom című könyvének vitája, PSz, 1954/6). Kissé érthetetlen, miért sikkadt el a könyv az akkori gyakorlatban — amire Berencz János hívja fel a figyelmet „Az úttörőszervezet néhány időszerű kérdése” című, a Köznevelés 1955. 9. számában megjelent cikkében.

Salamon Zoltán tömör tanulmányban vázolja az ifjúsági mozgalom és az általános pedagógia rendszertani összefüggéseinek hiányosságait, kidolgozatlanságát. E tekintetben jogos bírálatot tesz a Jeszipov — Goncsarov tankönyvre, de Ágoston György egyik tanulmányának koncepciójára is. Sürgeti — nemcsak az iskolai, hanem az egész — ifjúsági szervezet szempontjából a tudományos kutatást és rendszerezést, s erre figyelemre méltó javaslatot is tesz. Témánk szempontjából azonban fontos a következő észrevétele, amelyet az *Irányelvekből* (i. m.) szigorú logikával következtet: „A kommunista ifjúsági mozgalomtól tehát egyrészt segítséget kell kapniok a neveléstudomány művelőinek és maguknak a tantestületeknek az oktató-nevelőmunka továbbfejlesztéséhez; másrészt a kommunista ifjúsági szervezetek pedagógiai munkájának tudatosításában, hatékonyabbá tételében aktívan közre kell működni a neveléstudománynak és maguknak a nevelőknek is” (Salamon Zoltán: Az ifjúsági szervezetek pedagógiája a neveléstudomány rendszerében, PSz, 1961/1. 6. o.)

Dr. Szarka József tanulmányaiban több helyen szól a mozgalom termékenyítő pedagógiai hatásairól; a gondolat egyértelmű képviselője. „Tanulmányok a nevelélmélet köréből” című kötet előszavában írja: „...az ifjúsági szervezetek pedagógiája fontos kiegészítője, szerves része az ifjúság általános nevelésének”. „...Az ifjúsági szerve-

zetek ügye ma sem szorulhat az általános nevelési kérdések tárgyalásának perifériájára” (Tankönyvkiadó, Bp., 1960. 7. 1.) Igaz, hogy egyik aránylag részletesen elemző tanulmányában kissé kiejti a látószögből az ifjúsági mozgalom lendítőerejét, s csak részkérdésekben utal pedagógiai összefüggéseire. Pedig csak egy mozzanat lenne a mozgalom fejlesztő hatásának megfogalmazása. (A nevelés elméletének fejlődése. Nevelésügyünk 20 éve c. kötetben.) Más tanulmányában azonban tömör dialektikával fogalmazza meg, hogy a kommunista ifjúsági mozgalom egyértelműen nevezhető a szocialista pedagógia fejlődése egyik hatékony hajtóerejének. „A szocialista nevelési törekvések hordozói, illetve ennek előiskolái voltak a különböző ifjúsági szervezetek közül azok, amelyek a kommunista párt irányítása vagy befolyása alatt működtek. Úgy adódott, hogy a szocialista nevelési eszmék, törekvések, s az ezeknek megfelelő oktatási és nevelési gyakorlat előbb született meg az ifjúsági mozgalomban, a népi kollégiumokban, mint az iskolákban. Az iskola merevebben tartotta hadállásait, és nehezkesebben reagált az új társadalom követelményeire, mint a dolog természeténél fogva rugalmasabb, az új iránt fogékonyabb ifjúsági szervezetek és mozgalmak. A demokratikus és szocialista pártok ifjúsági szervezetei közvetlenebbül álltak a párt befolyása, politikai és szervezeti irányítása alatt, mint a koalíciós korszak állami iskolái.

A haladó ifjúsági mozgalomban az ifjak szocializmust tanultak, politikai aktualitásokkal foglalkoztak, szervezeti életüket a demokratikus centralizmus jegyében alakították, választhattak és választhatók voltak, társadalmi akciókban, a szocializmus előiskolaiban vettek részt az osztályharcot a gyakorlatban tanulták. Úgy gondolom, hogy a szocialista nevelői gondolat fejlődésének elemzésekor és értékelésénél az ifjúsági mozgalomnak e nagyobb szerepét látnunk kell.” (Dr. Szarka József: A szocialista pedagógiai gondolat hazai fejlődése, PSz. 1965. 4. 324. oldal.) Jóllehet az idézet a magyar kommunista ifjúsági szervezetek egészéről beszél, de nyilvánvalóan benne értendő a kommunista gyermekszervezet is. Simon Gyula elemezve nevelésügyünk fejlődését, a következő tömör megjegyzést teszi: „Az 1946/47-es tanévben megkezdte iskolai működését az úttörőszervezet. *A mozgalom, melynek életéhez — az ifjúsági szervezetek körében — eddig a legtöbb pedagógiai eredményünk fűződik, és a legnagyobb elismerést érdemli*, már 1946-ban 10 ezer tagot számlál, hogy aztán napjainkig 1 milliós mozgalommá szélesedjék. (A köznevelésügy fejlődésének néhány sajátossága. A Nevelésügyünk 20 éve c. kötetben, 37. o. — Kiemelés tőlem — KGy.)

Az áttekintés során nem foglalkozom más ifjúsági szervezetekkel, mert csak az úttörőmozgalom van vizsgálódásunk fókuszában. Simon Gyula megjegyzése az úttörőmozgalmat tartja a leghatásosabbnak, amelyhez „a legtöbb pedagógiai eredményünk fűződik”. — Talán, mert a legproletárabb iskolatípusban honosodott meg, amely a legmélyebből emelkedett a mai színvonalra? Talán, mert a legnagyobb tömeget is képviseli a magyar iskolás ifjúságból? Vagy, mert szervezetileg kevesebb változásnak volt kitéve, mint a magasabb korosztályok szervezete (MADISZ.

MINSZ Diákszövetség, DISZ, KISZ)? — Érdekes és hasznos témát jelentene a kérdés ilyen értelmű vizsgálata is.

Az Úttörővezetők Országos Konferenciáján hozzászólásában, majd referátumát értékes tanulmánnyá érlelve a Pedagógiai Szemle 1965. 12. számában — többek között — a következő gondolatokkal járul hozzá dr. Jurcsák László né az úttörőmozgalom pedagógiai érdemeinek illusztrálásához: „Ifjúsági mozgalmunk 20 éves fejlődése azt bizonyítja, hogy a mozgalmi gyakorlat több területen megelőzte a szocialista pedagógia elméletét — kidolgozott elméleti rendszer nélkül —, s a társadalmi öngazgatásnak több formáját megkísérelte és gyakorolja — a neveléstudománnyal való szoros elméleti kapcsolat nélkül is.” (Pedagógiai hatások a kisdobos- és úttörőközösségek fejlődésében.)

Az úttörőmozgalom hatásai a pedagógia fejlődésére

A pionírmozgalom a huszadik század nagy kommunista gyermekmozgalma. Az Októberi Forradalom harcaiban született, s azóta is az új társadalom aktív építőivé és védelmezőivé neveli tagjait.

Magyarországon a kommunista gyermekmozgalom szükségességének gondolata és körvonalai már a Tanácsköztársaság idején kibontakoztak, sőt néhány úttörőcsapat működött is. Kiépítésére, tömegszervezetté alakítására csak a felszabadulás után kerülhetett sor. Történetével többen foglalkoztak. Átfogó elemzését Szirmai György né végzi „A magyar úttörőszervezet” című tanulmányában (Nevelésügyünk 20 éve c. kötetben).

1945 tavaszától a MKP erős szervezést indít; ez év nyarán már elszórt szervezetei működnek — egyelőre a Gyermekbarátok Országos Egyesülete keretében. Sok politikai harc után veti meg lábát e szervezet az iskolában. Azonnal harcos szervezetként kelt életre, politikai harccal kellett megvívnia létjogosultságát. Ezzel szerves elemévé vált az akkori, demokráciáért vívott küzdelemnek, az osztályharcnak. Múltja, történelmi hagyományai vannak — akár nemzetközi, akár hazai vonatkozásban tekintjük. Gyökerei visszanyúlnak a nagy forradalomhoz: van honnan hozni a megfelelő szellemet és módszereket.

Témánk szempontjából jellegzetesen figyelembe veendő az, hogy a 8 osztályos általános iskola is a felszabadulás után közvetlenül jött létre. Akkor alakult, tehát semmilyen története nincs sem szervezetileg, sem szubjektíve: a nevelők tapasztalataiban, sem pedig az oktatáspolitikában. Mindemellett az általános iskolába ötvöződött a volt 8 osztályos gimnázium alsó 4 osztálya, valamint a polgári iskola ugyancsak négy évfolyama. Mindez azért fontos, mert az iskolai gyakorlat nem kevés helyen éppen a két középiskola szellemét, gondolkodásmódját, szokásformáit, nevelői stílusát konzerválta, illetve igyekezett az általános iskolában meghonosítani. Emellett az akkor élő más ifjúsági szervezetek (Szív-
gárda, cserkészet, Emericana) a burzsoá iskolában eresztett gyökereiket erősen tartották. Mindehhez hozzászámítva az egyéb ideológiai, politikai életből a tanteremhiányból, a pedagógushiányból, felszereltségbeli fogyatékokból származó problémákat, 25 év távlatából is szemléletesen

elénk tárul: mit jelentett egy ízig-vérig kommunista gyermekszervezet megjelenése.

Az úttörőmozgalom pusztá létrejöttével, megjelenésével, kommunista nevelői hatóerejével azonnal az iskolai oktató- és nevelőmunka fejlődésének aktív tényezőjévé vált. A háború borzalmas és sivár élményei után azonnal a sürgő, eleven, pezsgő élet levegőjét honosította meg az iskolában. S ha hozzávesszük a felnőttek — pedagógusok — háborús tapasztalatait, azt, hogy náluk többet rombolt a háború, több letörtséget, sokszor bizonytalanságot, de mindenesetre erős világnézeti tarkaságot okozott, még jobban kitűnik, hogy a létrejövő egységes gyermekszellemre igen szükség volt. A pedagógus és nem pedagógus úttörővezetők által mozgásba hozott tömeges gyermeki aktivitás magával ragadta a mozgalom forгатagába azokat a nevelői fejeket és szíveket is, melyek enélkül talán jóval hosszabb idő múlva lelték volna meg az így megtalált helyüket e teljesen új világban. A kommunista gyermekszervezet — kommunista erkölcsi törvényeivel, pártos szellemével, rögzített és stabil szervezeti életével, programjával kezdettől *jelen van és részt vesz* a tantestületek ideológiai-politikai forrongásaiban, tisztulásaiban.

Az úttörőmozgalom létrejöttékor, főleg iskolában való meghonosodásakor azonnal a gyerekek kedvelt tömegmozgalmává lett. 1948-ban a jubileumi évet 1500 csapattal és 100 000 taggal ünneplik; az 1948—49-es tanévben 5600 csapatot és közel 600 000 tagot számlálunk! Gyakorlatilag ezzel az egész általános iskolás korosztály döntő többsége a kommunista párt irányította mozgalom programja szerint tevékenykedett.

Végül is önmagát irányító és nevelő szervezetté vált — felajánlva energiáját, szellemét, tevékenységét a szocialista irányban fejlődő iskolának. Egyszer s mindenkorra a kommunista nevelés, a szovjet pedagógia képviselőinek nevét tette ismertté, gondolataikat, módszereiket alkalmazta. Ezzel megelőzte a neveléstudományt, de az iskolai nevelési gyakorlatot is. Ki is tartott nevelési koncepciói mellett. Fejlődésének útján nem találhatók elhajlások, „polgári beütések”. Jóllehet történetének részletes elemzése során az általános politikai élethez hasonlóan lehet találni „fejlődési rendellenességeket”, megrekedési vagy egyéb jelenségeket. Mai szemléletű elemzésük nagyon is sürgős lenne. Összességében azonban mégsem a hibák voltak a jellemzők és döntők az úttörőszervezet életében, hanem az eredmények.

Az *állampolgári nevelés* az utóbbi időkig szinte kizárólag a mozgalom keretei között folyt. A társadalmi élethez szükséges ismeretek, tevékenység, az állampolgári jogok és kötelességek megismerése és gyakorlása a mozgalom programjába tartozott. Tevékenységi rendszere nem csupán tudományos ismereteket nyújtott és nyújt ma is, hanem a *politikai életben* való állandó benneélést igényel. Ezzel a gyerekeket, de az egész iskolát az élettel automatikusan és szervesen kapcsolta össze. A választás, választhatóság, a különböző állami és társadalmi szervek megismerése, azokkal gyakorlati, szemléletes kapcsolattartás (tanácsok, társadalmi rendezvények); de a szocialista társadalom eszközeinek felhasználása, az azokkal való élés (szociális juttatások, üdülések), egész népünk életének megismerése — mind-mind olyan többlet, amelyet a mozgalom tett a gyerme-

kek számára lehetővé, s amelyeket az iskola egyedül nem oldhat meg sohasem.

A mozgalom nevelési gyakorlata egy mozdulattal a szocialista, a *cselekvő hazafiságot* honosította meg. A társadalmi gyakorlatot használta fel arra, hogy a gyerekek érzelmileg, valamint élményeikkel, idegeikkel nőjenek hozzá hazájukhoz. A gyakorlat itt is megelőzte az elméletet: a szocialista hazafiság kiteljesedése éppen a közelmúlt évek, hónapok komoly teljesítménye. (Hadd utaljak csak az évenkénti színvonalas egri konferenciákra.) S hogy a politikai és hazafias nevelés nem volt eredménytelen, hatott a gyermekekre, nagyon sok ténnyel illusztrálhatnánk. Mégis egyet állítok ide illusztrációként szocializmusunk fájó idejéből, az 1956-os ellenforradalomból a gyermeki magatartással kapcsolatban: „Az ellenforradalom tragikus eseményei közepette az ellenforradalmárok sok gyereket használtak fel saját céljaikra. Ugyanakkor a gyerekek tekintélyes részén érezhető volt a kommunista gyermekmozgalom hatása. Az ellenforradalom elleni forradalmi harcban a felnőtteknek akadtak kis harcostársai az úttörők soraiban. Amikor a kalandorok a vörös csillagokat szét-törték, az úttörők ezrei féltve őrizték és dugdosták vörös nyakkendőiket. Az ellenforradalom napjaiban a *keszthelyi úttörők szeretett csapatvezetőjük kertjében rejtőztek el botokkal felszerelve* —, hogy védjék őt az ellenforradalmároktól. L. B. szegedi úttörő felvarrt ruhájára egy vörös csillagot, de a felbujtatott gyerekek letépték róla, tetejében meg is verték. A kisfiú heteken át mindennap újra felvarrta a csillagot, vállalva a megaláztatást, verést.” (S z i r m a i G y ö r g y n é : i. m. 217. o.)

Az úttörőszervezet megszámlálhatatlan szálakkal fonta össze az iskolát és a társadalmat. A neveléstörténelem, valamint a neveléstudomány ezt a tényt *az iskola és a társadalom kapcsolatának* nevezi. Valóban az is, hiszen az „iskola” fogalma manapság nemcsak az épületet jelenti, s nemcsak a tanterv anyagát tartalmazza. Ehhez az átalakuláshoz azonban szükség volt a gyermekszervezet több éves társadalmi tapasztalataira, azok neveléstudományba való beszivárgásaira, iskolai asszimilációjára. Az iskola eszközrendszere — éppen a társadalommal való kapcsolat szorosabbra fűzése érdekében — kibővült. Az úttörőszervezet programjával, próbarendszerével, az aktuális politikai eseményekre való gyors reagálásával, testvér- és más kapcsolataival; munkások, katonák, parasztok, értelmiségiek, az ifjúvezetők nevelőmunkába való bevonásával, ezernyi szállal kapcsolta be a társadalom hatóerőit a nevelésbe. Megsokszorozta a nevelők számát, ezzel az iskola, mint nevelési intézmény személyi hatóerőinek mennyiségét. Más oldalról pedig: konkrétan, intencionálisan is társadalmi üggyé tette az ifjú nemzedék nevelését.

Olyan „tantárgyat” honosított meg, amelyet a neveléstörténelem során — a szocializmuson kívül —, semmilyen iskolában sem tanítottak: a tevékeny hazaszeretetet, az élő hőssé válás módját. Részt venni a felnőtt társadalom életében, aktívan bekapcsolódni az irányításba, megtanulni a jövő társadalmi együttélést.

Az iskolai *fegyelemnek* és magatartásnak lényegében helyes módját teremtetten meg a mozgalom. A részvétel gyermekek és vezetők számára egyaránt önkéntes. Önként vállalják a munkát, de elfogadják az erkölcsi

törvényeket, amelyek eleve szabályozott magatartást, fegyelmet igényelnek. Azonnal szakítást jelent mindez a polgári pedagógia fegyelmezésével, amely a fegyelemtartás érdekében a pedagógustól valamiféle egyéni mesterkedést igényel. A belső fegyelem, kötelem (szabályok, 12 és 6 pont) mellett a mozgalom eszközei is olyanok, amelyeknek hozzáértő felhasználása, alkalmazása az iskolában is hatásos eredményekhez vezet. Ide sorolhatók a formaságok, alaki mozgások, egyenruha, a mozgalom egész szimbolikája, az önként vállalt rend szépsége, annak külsőségeiben is tetszetős megoldásai. Mindez az iskolai nevelés eszköztárába is bevonult, ott szervesen meghonosodott.

A mozgalom egész tevékenységével lényegében helyesen ismertette meg a gyermeki *öntevékenység és aktivitás* fogalmát. Növeli értékét, hogy azonnal a gyakorlatban honosította meg — akkor és olyan körülmények között, amikor a neveléstudomány előtt ennek szocialista tartalma és formája még kidolgozatlan volt. „Az ifjúsági szervezetek keresték először az utat — az iskolai oktatást megelőzően — az ifjúság öntevékenységének kibontakoztatásához. Itt jelentkeztek a felszabadulás után először a fiatalokban a szocialista etikai tulajdonságok, mint pl. a társadalmilag hasznos munka végzése, a tanulásban nyújtott önzetlen segítség, az iskolán kívüli szabad idő kultúrált és célszerű felhasználása, az ifjú nemzedék nevelési követelményeivel összhangban álló cselekvési formák megtervezése”; (dr. J u r c s á k L á s z l ó n é : i. m. 1154. o.).

A fejlődés során a mozgalmon belül ezek a tevékenységi formák próbarendszerré alakultak. De nyugodtan nevezhetjük az első nevelési tervnek, illetve: programozott nevelésnek. Az öntevékenységet pedig nem a nevelés eszközének, hanem céljának tekintette, a gyermekszervezet létezési módjának értelmezte, amelyre tervszerűen nevelni kell. (V. ö.: L ó r á n d F e r e n c: Öntevékenység. Úttörővezető, 1956/9.)

* * *

A *közösségi nevelés* az egyik legkritikusabb probléma, amely körül az iskola és a mozgalom viszonyában a legerősebb hullámverés zajlott. Azzal magyarázható ez, hogy a közösségi nevelés a két nevelési rendszer leginkább szembetűnő felületeinek találkozási pontján van. Szocialista nevelésünk fókuszáról van szó: érthető, ha a két nagy nevelési rendszer munkájának tartalmi egyeztetése hosszas és nehéz vajúdással történt, illetve történik még ma is.

Történelmi tény, hogy a közösségi nevelés polgári felfogása és módszere élt iskoláinkban a felszabadulás idején. Szocialista értelmezését és gyakorlatát a mozgalom honosította meg hazánkban. Ehhez mind szervezeti kerete és formája, mind a szovjet pedagógiai irodalom és a pionírmozgalom tapasztalatai rendelkezésére álltak. A gyermekek természetes ösztöne, valamint a mozgalmas politikai élet, a kommunista párt harcai — amely a felnőtteket is közösségekké tömörítette — különösen kedvező módon serkentette az úttörőközösségek létrejöttét, kialakulását.

Iskolai vonatkozásban gyakorlatilag késve indult meg érdemben a

szovjet pedagógiai irodalom alkotó felhasználása. Ismeretes ennek immár önálló problémátörténeti témává nőtt folyamata, amelynek kérdései között a közösségi nevelés problémái is szenvedtek. Dr. Székely Endréné és dr. Szarka József már korábban idézett, a szovjet pedagógia magyarországi útjával kapcsolatos tanulmányaiban a közösségi nevelés elemzése is részletesen szerepel.

A mozgalom és az iskola közötti ilyen értelmű fáziseltolódás nyugvópontjából való kimozdulása, a közösségi nevelés iskolai vonalon történő erőteljesebb közelítése meglehetősen később, az 1950-es évek végén indult. Annak ellenére, hogy már korábban is született e témában az akkori körülményekhez viszonyítva értékes monografikus mű (Ágoston György: *Közösségi nevelés és úttörőmozgalom*, i. m.), amelyet a nyilvános vita pozitív értékeléssel fogadott (Székely Endréné: *Ágoston György: A közösségi nevelés című könyvének vitája*, i. m.), valamint, hogy nem volt hangtalan a közösségi nevelés témája a publicisztika egyéb területein sem, az útkeresés a közösségi nevelés tekintetében mégis az úttörőszervezet megkerülésével kezdődött. A vitát — a mozgalom és az iskolai pedagógiai gyakorlat között — a Budapest néhány kerületében végzett kísérlet indította el. A kísérletek ugyanis Makarenko koncepciója szerint próbálták az iskolai közösségeket megszervezni és működtetni, de *az úttörőmozgalom nélkül*. Nyilvánvalóan azonnal élesen vetődött fel a kérdés: miért nem az úttörőszervezettel, annak keretei között? Hiszen azok adottak, kipróbáltak, beváltak. (V. ö.: Kiss Béla: *A közösségi nevelés és az úttörőmozgalom*, PSz, 1961/12). A vita akkori tanulmányai közül figyelemre méltó Bara János: *Az úttörőszervezet az iskolai közösségek megszilárdításáért* (*Úttörővezető*, XV. évf. 2. sz.); *A Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnöksége — Művelődésügyi Minisztérium Alsófokú Oktatási Főosztály: Az úttörőszervezet az iskolai közösségek megszilárdításáért* (*Köznevelés*, XVII. évf. 5. sz.).

Valóban meglepő — bár a pedagógiai, ideológiai tarkaságot ismerve némileg érthető —, hogy a kb. másfél évtizede működő, megismert és megkedvelt úttörőszervezetet nem egyértelműen, automatikusan veszik a közösségi nevelés iskolai alapjául, különösen akkor, amikor erre vonatkozóan van már korábbi hivatalos állásfoglalás is: „A kezdeti eredmények kibontakoztatásával egyidejűleg a következő veszély jelentkezett: Az osztály- és iskolaközösségek kialakításánál egyes iskolák szem előtt tévesztették, hogy a tanulóközösség magva, mozgató ereje az *úttörő-, illetve a DISZ-szervezet*. Erős, életképes úttörő- és DISZ-szervezet nélkül nem alakulhat ki egészséges osztály- és iskolaközösség, amely erkölcsi erejével formálja a tanulók jellemét”. (Az Oktatásügyi Miniszter 61/1955 (O. K. 16.) O. M. számú utasítása az 1955/56-os tanév fő feladatairól az általános- és középiskolák és nevelőintézmények számára. 211. o.)

Megnyugtató, rendezettebb útmutatást adó módon később, 1964 elején az úttörőszövetség és a Művelődésügyi Minisztérium közös *Állásfoglalása* zárja le az elvi vitát (*Köznevelés*, 1964/1.). Végérvényesen itt tisztázódik, hogy egy iskolaközösségben nincs szükség két közösségi mechanizmusra. Érvényt nyer a mozgalom állásfoglalása, amelyet Bara János fogalmaz meg „Az úttörőszervezet a szocialista gyermekközösségek

kialakításáért” címmel a Pedagógiai Szemle 1961/9. számában megjelent cikkében: „Nem új formákat kell keresnünk! Nem kell mesterségesen létrehozni más, új közösségi mechanizmust, hanem támaszkodni kell az úttörőmozgalomnak a közösségi nevelésben elért 15 éves tapasztalataira, a ma már minden iskolában meglevő szervezeti adottságaira, lehetőségeire. Vagyis az úttörőmozgalmat és annak a már létező szerveit helyezzük a közösségformálás középpontjába és tegyük alkalmassá e nagy feladat betöltésére” (i. m. 794. o.).

És hogy az ifjúsági szervezet a szocialista iskola közösségi nevelésében nélkülözhetetlen, nevelő hatása annak szerves része, pregnánsan fejezi ki dr. Széchy Éva kandidátusi disszertációjában: „A szocialista fejlődés velejárója, hogy a Szovjetunióban és a szocialista országok nagy részében a társadalmi előrehaladás érettségének, a szocialista nevelés kibontakozásának eredményeképpen a tanulóifjúság túlnyomó többsége a kommunista ifjúsági és gyermekmozgalom tagjává vált. Ez a körülmény a *tanulóközösségi élet magasabb típusú megoldását* teszi lehetővé, amikor nemcsak az iskolai tanulói köteleesség, hanem a párt vezetésével dolgozó kommunista ifjúsági tömegszervezethez való csatlakozás elveinek, programjának önkéntes vállalása határozza meg a közösségi élet fejlesztésének tartalmát, társas viszonyait” (Dr. Széchy Éva: A közösségi nevelés továbbfejlődésének tendenciái a szocialista iskolafejlődés új szakaszában. PSz, 1965/12. 1113. o.).

A közösségi nevelés problematikájának tudományos kutatása a mozgalommal való összefüggéseiben ma lényegében helyes tendenciát követ. A figyelem egy része már a közösségek mikroszkopikus vizsgálata felé irányul — mikrocsoportok, mikroközösségek. Szociológiai és egyéb tudományos szempontból az informális és szubformális közösségek elemzése is fontos, de ha aránytalanul kevés figyelem maradna a formális közösségek vizsgálatára, félő, ismét a problémák tömkelegével kellene találkozunk...

A mozgalomnak iskolában való jelenléte sajátosan befolyásolta az *osztályfőnöki funkció* fejlődését.

A korábbi — polgári iskolai és gimnáziumi — tantervekben, rendtartásokban az osztályfőnöki teendők között nem szerepeltek ifjúsági mozgalommal kapcsolatos feladatok.

Az úttörőmozgalom az osztályfőnöki funkcióval dialektikus viszonyt alakított ki. Egyrészt igénybe veszi formailag önkéntes, de tartalmilag hivatásbeli alapon — amennyiben a rajközösség életében a szakszerű pedagógiai irányítás nélkülözhetetlen. Ugyanakkor a raj, mint mozgalmi közösség egész szervezettségével (tevékenységi és eszközrendszere, funkcionáriusai) az osztályfőnök rendelkezésére áll — *segítségül a rábízott feladatok elvégzésében*. S ez a szituáció általános iskoláink valamennyi osztályfőnökénél fennáll. A történelem során ilyen viszony az osztályfőnök és az osztályközösség között nem volt, csak a szocialista iskolában található. Az osztályfőnök így két hatásrendszer találkozási pontjában van: nevelési koncepcióit mindkét szervezet összehangolt igénybevételével valósíthatja meg, akár „hivatalos rajvezető”, akár nem.

A mozgalom kezdettől fogva igényelte és kérte az osztályfőnökök és valamennyi pedagógus közreműködését. Voltak ugyan ennek jogosan bírált formái, amikor is megsértve az önkéntesség elvét, dogmatikus módon, kötelező jelleggel kapták osztályfőnökeink „társadalmi megbízatásul” a rajvezetést. A mozgalom és az állami vezetés 1957-től felszámolta ezt a módszert. A teljesség kedvéért azonban azt sem hallgathatjuk el, hogy az osztályfőnökök egy részének a mozgalomba való ilyen erőszakos bekapcsolása nem kis mértékben azokon a pedagógusokon is múlt, akik kényelemből, közömbösségből, vagy éppen ideológiai-politikai okoknál fogva szándékosan tartották magukat távol a mozgalomtól, mitsem törődve azzal, hogy mi lesz tanulóinak mozgalmi nevelésével. Ma — s ez így helyes, hogy — saját adottságaitól függően, két formában működhet együtt az osztályfőnök a rajjal: rajvezetőként, vagy csak mint osztályfőnök. Mindkét minőségben egyaránt szükség van közreműködésére, és támaszkodhatik is a raj munkájára. Mindkettőnek a módszerei ismeretesek. Viszont „... Legjobb pedagógus rajvezetőink tapasztalatai igazolják: akkor tud az osztályfőnök rajára támaszkodni nevelőmunkájában, ha céltudatosan erősíti az úttörőraj önálló, mozgalmi jellegét, ha működteti és támaszkodik a rajvezetőségre, ha kötetlen és közvetlen munkastilust, hangnemet alakít ki a rajában, ha ismeri, megtartja a formaságokat, részt vesz az úttörők játékaiban” (Szabó Ferenc: A mozgalom és az iskola. Úttörővezetők Országos Konferenciája. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat Bp., 1965. 65. o.).

Iskolai, de különösen az osztályfőnöki munkában igen sok területen nyújthat — és nyújt — segítséget a mozgalom. A már említett területeken kívül a hátrányos helyzetű, veszélyeztetett tanulók felkutatásában, segítésében; a nehezen nevelhető gyerekek formálásában, pályaválasztásában, jellemzésben stb. És ott van az osztályfőnöki óra, amelynek témáihoz rengeteg élményt, ötletet biztosít; az óravezetés, szervezés technikai, módszerbeli megoldásaihoz sajátos alkalmakat, formákat, eszközöket honosított meg az ifjúsági szervezet. Érdemes észrevenni, hogy tartalmi, módszertani szempontból az osztályfőnöki óra igen sokat vett át a mozgalom foglalkozásainak stiluselemeiből.

A mozgalom — munkamódszeréhez híven — kezdettől fogva *tervezte a nevelést*, méghozzá megszakítatlan folyamatnak tekintve azt. Gyakorlatilag a táborozások, egyéb szünidei programok szervezésével biztosította a nevelés tervszerű folyamatát. Keretei között valósult meg elsőnek az a pedagógiai szemlélet és gyakorlat, hogy a tanítási év nem korlátozódik a szokásos 10 hónapra, hogy az állandóan tartó folyamat.

Az utóbbi években ez a szemlélet az egész neveléstudományban meghonosodott, sőt az iskolai gyakorlat bő fél évtizede ennek szellemében folyik. A nyári, illetve szünidei programok átfogó terveit szorgalmazta a legutóbbi úttörővezetői konferencia (Úttörővezetők III. Országos Konferenciája, Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Bp., 1969). De szorgalmazzák ezt már a különböző tanári, osztályfőnöki kézikönyvek, a tervezésre vonatkozó tudományos kutatások is. (Nevelőmunka az általános iskola 5—8 osztályában, Tk. K. Bp., 1967. Szerk.: Pataki Ferenc, Tóth László, Hunyady Györgyné; dr Zombor Zoltán: Az

általános iskolai osztályfőnök munkájának tervezése, Tudósító, Heves m. Nyomda, Eger, 1968).

S azt is látnunk kell, hogy hazai alsófokú nevelésügyünk kimagasló eredménye: a nevelés tudatos tervezésének elmélete—gyakorlata, szorosan kapcsolódik az úttörőpróbák rendszeréhez. A Nevelési Terv a pedagógusok, a szakemberek nyelvén, gondolataival és módszereivel — a próbarendszer gyermeki nyelven és romantikusan írják elő lényegében ugyanazokat a szocialista személyiségformáláshoz szükséges tevékenységi formákat. S a szaktudomány a Nevelési Terv elképzeléseinek szakszerű megvalósításában az úttörőszervezetnek kulcsszerepet ad (V. ö.: Az általános iskolai tanulók tervszerű nevelésének programja. Tk. k. Bp., 1963). Nyugodtan tekinthetjük ezt a tényt, mint az úttörőszervezet potenciáljának legfontosabb tartalmi elismerését és törvényesítését.

Az iskola hagyományos szemléletében a legkritikusabb problémaként vonult végig az, hogy a *mozgalom segíti-e az oktatást*, avagy sokrétű tevékenységével éppen erről vonja el a gyermekek figyelmét és energiáját?

Hosszas elemzése helyett inkább tárgyi bizonyítékait sorolom fel annak, hogy a mozgalom központi céljai között is kezdettől fogva az első helyen szerepelt a tanulás mozgalmi módszerű segítése.

- a) Az Alapszabályzat rögzítette,
- b) valamennyi programtervezet megfogalmazza,
- c) a mozgalom vezetői kézikönyvei tartalmazzák,
- d) a mozgalom sajtója, illetve egyéb propagandaszerve rendszeresen rajta tartja a gyerekek és a vezetők figyelmét,
- e) a 12 és a 6 pontban (a tömörített erkölcsi szabályokban) törvényként szerepel,
- f) a próbarendszer külön követelményként kötelesség- és tervszerűen írja elő.
- g) Mindezek nyomán olyan átfogó akciók színes tarkasága született, amelyek vonzó, romantikus: mozgalmi módon eleve motiválják és konkrétan szervezik a gyermekek tanulását.

E helyt nehéz lenne ezek tömegét felsorolni, s főleg elemezni. (Pedig oktatási, korszerűsítési törekvéseink — és kényszerünk — következtében ez egyre sürgősebbé válik!)

De a csapat közvéleményének irányításától, ráhangolásától kezdve; a tanulópárokon, az egyéni (pl. örsön belüli) számonkéréseken, az eredmények regisztrálásán, terveken, kollektív tanulásokon át; a gyűjtögetések, szaktárgyi játékok, honi és külföldi szakmai levelezések, üzemlátogatások, szakkörök, pályázatok, helyi és országos méretűekké óriásodó tantárgyi versenyek sokaságáig is — csak az aránylag *közvetlenebb* segítségi formákat tekintettük át. Pedig még komolyan kell számítanunk a tanulásra serkentés *áttételes* formáira is: táborozások, talán más támájú rendezvények, rajfoglalkozások, megbízatások alkalmaira, a közösség direkt és indirekt hatásaira, amelyek talán részismereteket, olykor sokszínű és értelmű, komplex élményeket nyújtanak, de kötelességtudatra, felelősségre, helytállásra taníthatnak — a tanulás vonatkozásában is.

Az iskolai jellegű oktató-nevelőmunka egyik legnagyobb jelentőségű támogatásaként kell értelmeznünk az utóbbi 2—3 év úttörő *szaktárgyi táborait* is. Ezzel olyan „gesztust” tesz a mozgalom, ami csak „áttételesen tartoznék” feladatai közé. De a tanulásra való hangolás, serkentés egyik korszerű direkt módszerét ismerte fel ezzel a mozgalom. A gyerekek ez-reit részesíti a táborok keretei között szaktárgyi továbbképzésben. A tanulmányi munka szervezésének gyermek parancsnokai ők; fizika, ének, biológia, matematika, orosz, történelem stb. tantárgyak szakkör-einek „titkárai”, a tantárgyak legjobb ifjú „szakemberei” és propagandis-tái. Konkrét szaktárgyi ismeretek mellett a tárgy tanulására való töme-ges serkentés, motiválás szervezési módszereit is megtanulják.

S megérdemelné a részletes kutatást az is: a szaktárgyi oktatás, sőt a tanári óravezetés mennyit merített az úttörőmozgalom létrehozta és fejlesztette módszereiből?...

Adhat-e mozgalom ennél gazdagabb többletet az iskolai oktató-nevelőmunkához? Feltétlenül, ahogyan a mindenkori fejlődés követelmé-nyei és az adott körülmények igénylik és lehetővé teszik.

A mozgalom a *pedagógusok fejlődését* nem csupán az iskolai mozgalmi munka gyakorlata során, rendeletekben, tudományosan, „személytele-nül”, úgy „általában” segítette, hanem direkt, céltudatos, szervezett formában is. A vezetőképző tanfolyamok, táborok, évközi ankétok, érte-kezletek stb. mind-mind a pedagógusok és a társadalmi úttörővezetők ezreivel ismertették meg a kommunista nevelés elveit és módszereit. Nehéz lenne statisztikailag áttekinteni az úttörő vezetőképzésben részt vett nevelők számát. De már a kezdeti évektől évenként rendszeresen több száz nevelő ki-, át- és továbbképzésével foglalkozott a mozgalom. A vezetőképzés a pedagógusok szocialista nevelővé válásának kedvelt iskolája lett. A nevelők zöme szívesen maradt ifjú, vagy fiatalodott meg ismét az úttörők között és táboraikban. Nem véletlen, hogy szállóigévé vált: nem is lehet igazi pedagógus, aki úttörőtáborban nem volt. Ezek a tanfolyamok, táborok elméleti és főleg gyakorlati tematikájukkal a tömény pedagógusképzés hatékony katalizátorai lettek: rövid egy-két hét alatt nevelők százainak elméleti ismeretanyaga töltődött újra a szocialista nevelés elméleti és gyakorlati, talán soha nem hallott ismereteivel és gya-korlati tapasztalataival, s az iskolába hazatérve teljesen kicserélt vagy újjászületett világnézeti és pedagógiai értékrendszerrel, tettvággal, ambí-ciókkal tele fogtak csapatuk, rajuk neveléséhez, sőt más irányú pedagó-gus feladataik végzéséhez.

A nevelők szaktárgyi és mozgalmi képzése meglehetősen különböző pályán halad. Egyrészt indokolt, mert mindkettőnek épp elég „tatarozni-valója” volt saját képző-továbbképző rendszerében. De valamilyen kap-csolattartás, folyamatos tartalmi összehangolás szükséges lett volna — legalább az általános pedagógiai kérdésekben. Az iskolai gyakorlat szem-pontjából különösen a szaktárgyi továbbképzések többet vehettek volna témáik közé a mozgalmi nevelés elméleti-gyakorlati kérdéseiből. Az utóbbi években, főleg a Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ KB közös állás-foglalása óta (Köznevelés, 1964/1) a közeledés mindkét irányból erőtelje-

sebb. A továbbképzésben egyik kimagasló kezdeményezés a Heves megyei Úttörő Elnökség és a Heves megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztályának sikeres próbája: közös vezetőképző tábor az iskolaigazgatók és úttörő csapatvezetők részére (1969).

A tanárképző intézményekben az új nevelők úttörővezetői munkával kapcsolatos előképzése 1957-ben indult meg szervezeten. Ennek rendszere is most, az utóbbi években alakult teljesebbé és hatékonyabbá, és a Művelődésügyi Minisztérium legutóbbi ezzel kapcsolatos rendelkezése nyomán került a súlyának megfelelő helyre. (58 636/1967. sz. miniszeri utasítás a nevelési (úttörő) gyakorlat módosításáról a tanárképző főiskolákon és a tanítóképző intézményekben. L. még: Miklósvári Sándor: Az általános iskolai pedagógusképzés helyzete és fejlesztésének adatai. Az általános iskolai tanárképzés pedagógiai problémái. Szerkesztette: dr. Zombor Zoltán. Borsod megyei Nyomda, 1968. — Dr. Zombor Zoltán: Az oktatás korszerűsítése és az általános iskolai pedagógusképzés néhány kérdése. U. o.: Dr. Füle Sándor: Felkészítés az úttörőmunkára. Köznevelés, 1967/24; dr. Zombor Zoltán: Az önellenőrzés jelentősége és adatainak hasznosítása. A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola hagyományos eredményesség-vizsgálatának hatása a tanárképző munkára. L.: jelen kötetben.)

Az iskolák és a tanulóifjúság egész képzése tárgyi feltételeinek megteremtése szempontjából nem lebecsülendő az a *konkrét anyagi támogatás*, amit kaptak az iskolák a *mozgalomtól* vagy a *mozgalom révén*. A gyermekszervezetben programban szerepelt és szerepel ma is a szertárfejlesztés, szemléltetőeszközök készítése, az iskola díszítése, parkosítása stb. De ki tudná megszámlálni, hogy az üzemi munkások, KISZ-ista ifjúvezetők, szülők, szervező testületi és pártoló tagok vagy csak szimpatizáns dolgozók révén, vagy a csapat és üzemek, termelőszövetkezetek, gépállomások között teremtett kapcsolat következtében mennyi anyagi érték (politechnikai gépek, nyersanyagok, szállítóeszközök vagy éppen pénzüsszegek) került az iskolák tulajdonába. Az ilyen gyarapító erők mozgásba hozása fontos nevelési, képzési feladataink anyagi feltételeinek megteremtése érdekében az úttörőszervezet vitathatatlan érdemei közé tartozik. Ez is történelmi valóság.

Összegezőként

Az úttörőmozgalomnak az iskolai nevelés fejlődésére gyakorolt hatása egyértelműen pozitív.

Ha az áttekintés során kissé külön is választottuk az *iskolát* és a *gyermekszervezetet*, ez mindössze a szemléletesség kedvéért, mintegy metszetkészítés céljából történt.

A mozgalom iskolára gyakorolt hatása mellett észre kell vennünk a dialektikus kölcsönhatást is. Azt ugyanis, hogy az iskola nélkül a mozgalom sem oldhatta volna meg így, ilyen hatásfokkal feladatait. Az ifjúsági szervezet ott élhet és dolgozhat, ahol tagjai élnek és dolgoznak. Az úttörők „termelőmunkája” a tanulás, a fejlődés, „munkahelyük” az

iskola. Ez a munkahely az ifjúság nevelésének egyik fő tényezője, alapvető intézménye. Erre a tevékenységre hivatott, és ezért az államnak és a társadalomnak felelősséggel tartozik. Ebben a nagyüzemben két automata géprendszer formálja bonyolult munkafolyamatokban a felnövekvő nemzedéket. Mindkettő sajátos információival, a környezet sugárhatásaival betáplálja, s a közbeni formálódás mértékének megfelelően aktivizálja a „terméket” önmaga, környezete és ifjú társai továbbfejlesztésére... Két gépsor, minden lényeges munkamozzanatnál erős és érzékeny összeköttetéssel, és a szalag mindkettőn egy irányban halad...

„Az iskola és a mozgalom elsősorban nem a módszerek elemeiben különbözik, hisz mindezek a szocialista pedagógia módszertanának gazdag tárházából valók, hanem a módszerek és ezek elemeinek kombinációiban, s az egyes módszerek kiemelésében, a cél szolgálatában...

...Hogyan jelentkezik a különbség a gyermek számára az iskolai munka és az úttörőmunka között?

Nem lehet a kettőt mindenben mereven szétválasztani, de mégis szükséges. Iskolai munkának tekintjük mindazt a munkát, amit a gyermek az iskola követelményeként kötelezően végez. Amit azon túl önként vállal, társadalmi munkaként végez, azt tekintjük a gyermek úttörőmunkájának, társadalmi munkájának.

Példaként említeném a legtipikusabb iskolai munkát, a tanulást. A házi feladatként adott lecke elvégzése, megtanulása kötelező, tehát iskolai. Ha a gyermek a feladott leckéhez saját és közössége érdekében többet tesz, például előadást tart, szakköri foglalkozásra jár, segít társainak a lecke, a tanulmány megértésében, megtanulásában, ez már az ő társadalmi, önként vállalt munkája, tehát úttörőmunkája.” (Szabó Ferenc: Az úttörőmozgalom és az iskola. Úttörővezetők Országos Konferenciája, i. m. 59. o.)

Az iskolai nevelőmunka — most már elvileg szerves egységben a gyermekszervezettel — helyes irányban fejlődik tovább. Tisztázódik, hogy szocialista nevelés csak a kettő szerves egységében, összehangoltságában lehetséges. Az ilyen felfogás egyre inkább válik az egész iskolai nevelői szemlélet és gyakorlat alapjává.

Kikristályosítása és megfogalmazása a mozgalom kezdeményezése és negyedszázados munkájának eredménye.

* * *

Az úttörőszervezet irodalma hallgat a témáról, nem fitogtatja a magyar általános iskolai nevelésre kifejtett hatását. Viszont szorgalmazza, szervezi az úttörők nevelőmunkáját: eddigi történetéhez híven aktív részese a nevelés és neveléstudomány fejlesztésének.

Így a stilszerű és a férfias.

EINFLUSS DER PIONIRERORGANISATION AUF DIE ENTWICKLUNG DER UNGARISCHEN PÄDAGOGIK

DR. GYULA KIRÁLY

Die Kinderorganisation ist eine Massenorganisation der kommunistischen Partei. Sie ist ein politischer Faktor, der die Entwicklung der Gesellschafterscheinungen und auch die Erziehungslehre beeinflusst. Die Abhandlung überblickt kurz die Literatur des Themas in Ungarn und sie stellt fest, dass die Bewegung schon mit ihrer Entstehung ein Faktor der Erziehungsentwicklung wurde. Sie nimmt der Reihe nach die Staatsbürgererziehung, den aktiven Patriotismus, die Beziehung der Schule und der Gesellschaft, die Disziplin, die Selbsttätigkeit und Aktivität, die gemeinschaftliche Erziehung, die Funktionen des Klassenvorstandes, die Planung der Erziehung, die Entwicklung der Pädagogen, die Fragen der materiellen Einrichtung der Schulen vor. Mit deren Überblick zeigt die Abhandlung kurz vor, wie die Pionierorganisation die Entwicklung der ungarischen Pädagogik beeinflusst.